

MEERTALIGHEID IN HET ONDERWIJS

Eerst een definitie

Meertalige mensen zijn in staat zich uit te drukken en te functioneren in meerdere talen. Kinderen die meertalig opgroeien, leren vanaf heel jonge leeftijd 2 of meer talen tegelijkertijd. Bijvoorbeeld omdat zij thuis een (of meerdere) andere taal / talen spreken naast het Nederlands.

Waarom aandacht besteden aan meertaligheid in het onderwijs?

In Nederlandse schoolklassen zitten steeds meer kinderen die met meer thuistalen dan alleen het Nederlands opgroeien. Op veel scholen wordt vanuit goede bedoelingen verwacht van deze kinderen (en van hun ouders) dat zij het Nederlands al volledig machtig zijn. Meertalige kinderen moeten hierdoor vaak kennis opdoen in een taal die zij nog aan het leren zijn. Dit kan het leren voor hen lastiger maken, waardoor zij zich niet optimaal kunnen ontwikkelen. Doordat taal een belangrijk onderdeel van onze identiteit is, gaat het negeren van thuistalen van kinderen op school bovendien ten koste van hun welbevinden en identiteitsgevoel.

Misvattingen

Er bestaan veel misvattingen over de taalontwikkeling bij meertalige kinderen. Door deze misvattingen doen leerkrachten, ondanks hun goede bedoelingen, niet altijd datgene wat het best is voor de ontwikkeling van de meertalige leerling; een gemiste kans!

Misvatting 1 → Het door elkaar gebruiken van talen door leerlingen moet vermeden worden!

Onderzoek laat zien dat dit door elkaar gebruiken van talen, ook wel **codewisseling** genoemd, een normaal verschijnsel is dat hoort bij het taalgebruik van meertalige kinderen.

Misvatting 2 → leerkrachten en medeleerlingen moeten alle talen spreken en leren!

Dat is natuurlijk heel lastig in de praktijk te realiseren, en ook niet de bedoeling. Het gaat er juist om dat je als school de thuistaal/-talen van leerlingen niet verbiedt, bijvoorbeeld wanneer kinderen met dezelfde thuistaal buiten spelen. Of dat leerlingen bij een project informatie mogen opzoeken in hun eigen taal. En denk bijvoorbeeld aan een schoolbibliotheek met boeken in verschillende talen.

Misvatting 3 → leerlingen worden slechter in het Nederlands als er ruimte wordt geboden aan verschillende thuistalen in de klas!

Een goede beheersing van het Nederlands is natuurlijk hartstikke belangrijk om je in Nederland goed te kunnen redden. De angst dat de thuistaal dit in de weg staat, is echter niet juist. Wetenschappelijk onderzoek laat zien dat **het ruimte bieden aan de thuistalen kinderen juist kan helpen om een 2e taal (in**

dit geval het Nederlands) goed te leren. M.a.w. de ene taal versterkt juist de andere. Het is voor een goede beheersing van de Nederlandse taal natuurlijk wel belangrijk dat er voldoende aandacht in de klas wordt besteed aan het Nederlands. Leerkrachten en leerlingen kunnen daarvoor samen regels bedenken, bijvoorbeeld: “Als wij allemaal samen in de les zijn, spreken wij Nederlands”. “Als wij bezig zijn met een moeilijke inhoud, overleggen wij in thuistaalgroepen, maar als wij vertrouwd zijn met de inhoud, overleggen wij in het Nederlands.”

Misvatting 4 → Door meertalig onderwijs ontstaan er groepjes en scheidslijnen tussen leerlingen op basis van thuistalen!

Als kind zoek je natuurlijk graag contact met kinderen bij wie je je thuis voelt en de thuistaal is daar een onderdeel van. Dat doen volwassenen ook. Maar onderzoeksprojecten laten zien dat je **daar met kinderen heel goed afspraken over kunt maken**, bijvoorbeeld dat je overschakelt op het Nederlands als een klasgenoot bij je komt die jouw thuistaal niet spreekt.

Een gezamenlijke koers bepalen

De beste basis van een succesvolle meertalige aanpak is een gezamenlijke visie op het omgaan met meertaligheid die wordt gedragen door het team, en het liefst ook door ouders en leerlingen. Verschillende situaties kunnen aanleiding vormen om met elkaar in gesprek te gaan over meertaligheid, om kennis te delen en een visie op meertaligheid te vormen. Hoe kun je dit aanpakken? En hoe vertaal je deze visie naar concreet beleid? Er zijn verschillende handige tools ontwikkeld om hieraan te werken:

- **De Taalvriendelijke school** en hun **routekaart**
- De Belgische website **Metrotaal**
- De Engelstalige **toolkit** van het GlobalEquitEd-project

4 invalshoeken van waaruit je het werken met meertaligheid kunt benaderen:

INVALSHOEK 1: Thuistalen verwelkomen

Scholen en leerkrachten kunnen deze benadering toepassen door actief en elke dag te laten zien dat talige en culturele identiteiten van kinderen er voor de school toe doen en gewaardeerd worden. Dat begint bij het creëren van een omgeving waarin leerlingen en leerkrachten hun volledige talige kennis (inclusief hun thuistaal) mogen gebruiken in de klas en in sociale situaties. Kinderen mogen in de klas en op het schoolplein, als het passend is bij de situatie, met elkaar communiceren in hun thuistaal.

Je kunt dit aanpakken door:

- **interesse te tonen in de thuissituaties en -talen van leerlingen**, bijvoorbeeld door kinderen uit te nodigen om iets te vertellen over hoe bepaalde dingen bij hen thuis gaan of hoe iets wordt gezegd in hun thuistaal. Dit kan al vanaf de kleuterklas.

- met leerlingen bewust stil te staan bij de culturele en talige diversiteit in de klas. Dit kan door te werken aan opdrachten of projecten over talen en culturen. Kinderen krijgen hierdoor de kans om iets over hun eigen cultuur en taal te laten zien.
- thuistalen te verwelkomen in de school is door de culturele diversiteit ook zichtbaar te maken buiten de klas, bijvoorbeeld in de schoolgangen, de aula, en in de gang. Dit kan op allerlei manieren. Bijvoorbeeld door bij de ingang van de school een grote wereldkaart op te hangen met daarop zichtbaar uit welke verschillende landen de leerlingen komen. Of je kan vlaggen van verschillende nationaliteiten ophangen. Ook welkomposters in verschillende talen, voorwerpen en afbeeldingen kunnen gebruikt worden.

INVALSHOEK 2: Translanguaging toepassen

Wanneer je op een bewuste en geplande manier ruimte geeft aan leerlingen om meerdere talen te gebruiken in de klas, doe je aan 'translanguaging'. Hierbij worden leerlingen gestimuleerd om alle talen die zij spreken te integreren en te gebruiken. De thuistalen worden door de leerkracht niet meer als afzonderlijke eenheden beschouwd. Dit kan betekenen dat je als leerkracht bijvoorbeeld een mix van talen gebruikt bij de verzorging van lessen, of dat leerlingen worden aangemoedigd om een combinatie van talen te gebruiken bij opdrachten en communicatie. Het doel is om de leerlingen een rijkere taalbeleving en -vaardigheid te bieden. Translanguaging toepassen kan op veel verschillende manieren:

- Een eenvoudige manier is om incidenteel op een spontane manier meertaligheid te betrekken bij je les. Voorbeelden hiervan zijn: leerlingen vragen hoe zij tot 20 tellen in hun thuistaal, of leerlingen vragen een liedje te zingen dat ze kennen van thuis. Bij deze vorm van translanguaging hanteren leerlingen vooral alledaags taalgebruik in hun thuistaal.
- Je kunt translanguaging ook meer intentioneel inzetten. Ook deze vorm van translanguaging kun je op een vrij eenvoudige manier toepassen. maar heeft wel enige vorm van voorbereiding nodig. Een voorbeeld van een manier waarop je dit kunt toepassen is door gelijktalige leerlingen met elkaar te laten overleggen en met elkaar te laten samenwerken bij opdrachten. Wanneer je als leerkracht de taal ook beheerst, kun je leerlingen ook schrijfopdrachten laten maken in de thuistaal. Door translanguaging intentioneel toe te passen gaan leerlingen complexer taalgebruik hanteren in hun thuistaal.
- Een stap verder is het toepassen van intentionele, complexe translanguaging. Met deze vorm van translanguaging verdiep je de meertalige aanpak, omdat leerlingen worden uitgenodigd nog complexer taalgebruik te hanteren:
 - **Taalmaatjes:** Leerlingen die dezelfde taal spreken kunnen aan elkaar gekoppeld worden en elkaars taalmaatje zijn. Het vormen van taalmaatjes kan verschillende doelen hebben. Zo kan je gelijktalige leerlingen aan elkaar koppelen om samen te rekenen. Doordat de leerlingen dezelfde taal spreken kunnen ze elkaar helpen de lesstof beter te begrijpen. Dit kan ook groepsdoorbroken plaatsvinden; een oudere leerling kan een jongere leerling helpen met rekenen. Taalmaatjes kunnen ook samen lezen in hun thuistaal. Tijdens stil lezen kunnen leerlingen die dezelfde taal

spreken bijvoorbeeld op de gang gezamenlijk een boek lezen. Een ander doel van het vormen van taalmaatjes kan zijn om leerlingen zich fijn te laten voelen op school.

- **Thuis voorbespreken:** Leerlingen krijgen regelmatig begrippen uit de lesstof mee naar huis. Het kan gaan om allerlei soorten begrippen op het gebied van taal, rekenen of aardrijkskunde. Leerlingen en ouders wordt gevraagd om over deze begrippen thuis te praten in de voorkeurstaal. Wanneer de stof vervolgens in de klas behandeld wordt, weten meertalige leerlingen beter waar het over gaat. In de onderbouw kan je ook een verhaal mee naar huis geven in de thuistaal, om thuis alvast samen te lezen en te bespreken.

Voor mee tips en voorbeelden zie:

- [Artikel](#) LOWAN Translanguaging in de klas
- De [brochure](#) Kans in Taal: de KIT (WOA en NRO)
- Op de [website](#) van 3M toolbox vind je 70 meertalige lesideeën

INVALSHOEK 3: Meertalige ondersteuning bieden

Deze benadering is gericht op het bieden van steun zodat leerlingen al de talige kennis die zij bezitten kunnen gebruiken. Met het bieden van meertalige ondersteuning speel je in op de leerbehoefte van specifieke leerlingen. Dit kan op verschillende manieren:

- **Leermiddelen:** Soms kunnen leermiddelen ervoor zorgen dat meertalige leerlingen die een taalbarrière ervaren toch mee kunnen komen met de lessen. Leerlingen kunnen bijvoorbeeld baat hebben bij tweetalige woordenlijsten, woordenboeken of vertaalapps, zoals Google Translate.
- **Aangepaste instructie:** Soms is de instructie voor meertalige leerlingen lastig te begrijpen. Het is daarom goed om te checken of de leerling de stof goed heeft begrepen. Het kan helpen om afbeeldingen of gebaren te gebruiken om het begrip te vergroten. In sommige gevallen kunnen leerkrachten het zo organiseren dat zij de instructie in de voorkeurstaal geven (als de leerkracht deze spreekt) of in het Engels, als de leerling het Engels beter begrijpt.
- **Emotionele ondersteuning:** Meertalige leerlingen kunnen soms behoefte hebben aan sociaal-emotionele ondersteuning in hun thuistaal. Vooral leerlingen die het Nederlands nog niet helemaal beheersen, kunnen zich soms verloren voelen op school omdat zij een taalbarrière ervaren. Denk aan de eerder beschreven inzet van taalmaatjes of het inzetten van een collega die de taal spreekt.

INVALSHOEK 4: Werken aan taalbewustzijn

Wanneer je werkt aan het vergroten van taalbewustzijn, laat je leerlingen nadenken over de vormaspecten van taal. Hierdoor leren zij bewuster omgaan met taal. Meertaligheid biedt een kans om leerlingen bewuster te laten worden van de verbanden tussen talen. Ook kan het benutten van meertaligheid in de klas leerlingen bewuster maken van meertaligheid van zichzelf en van anderen, en van talen en meertaligheid in de maatschappij. Hieronder worden 3 aanpakken beschreven:

- **Vergelijkingen maken tussen talen:** Voor veel leerlingen, niet alleen meertalige, is het aanleren van de Nederlandse grammatica moeilijk. Het kan meertalige leerlingen helpen als zij koppelingen kunnen maken tussen het Nederlands en een taal die zij goed kennen.
- **Aandacht schenken aan meertaligheid:** Een manier om leerlingen meer taalbewust te maken is om hen uitleg te geven over de werking van taalontwikkeling bij meertaligen. Het vertellen van 'het verhaal van meertaligheid' kan bij leerlingen het gevoel wegnemen dat zij niet goed zouden zijn in taal of een taalachterstand hebben.
- **Het laten maken van taalportretten:** Door het maken van zogenaamde taalportretten worden leerlingen, en de leerkracht, zich bewust van de talen in de klas en van de talen die een rol spelen in de omgeving van leerlingen. Tijdens de activiteit benoemen leerlingen de talen die zij spreken en in de omgeving horen en geven die met een kleur een plaats in een silhouet. Hierdoor wordt reflectie over op taal en meertaligheid gestimuleerd

Uitgaan van de eigen kracht

Uit onderzoek blijkt dat een meertalige aanpak het best werkt als het uitgangspunt van de leerlingen centraal wordt gesteld en als er rekening wordt gehouden met de culturele en sociale thuissituatie van het kind. Het is dus belangrijk om deze situatie in kaart te brengen. Bij het ontwikkelen van een meertalige aanpak is het daarom goed om allereerst een inventarisatie te maken van de talige achtergronden van de leerlingen op school. Dit kan op verschillende manieren, bijvoorbeeld:

- Voer **intakegesprekken** met ouders waarin gevraagd wordt naar het thuistaalgebruik.
- Laat ouders een **formulier** invullen over de talige situatie. Tip: laat het formulier in meerdere talen vertalen zodat ouders het begrijpen.
- De eerder beschreven activiteit 'taalportret' geeft niet alleen de leerling, maar ook de leerkracht inzicht in de talen die van betekenis zijn in het leven van de leerlingen. Een andere geschikte activiteit is het maken van een **Taalboom**, waarin leerlingen de talen in hun familie in kaart brengen.

Je hoeft als leerkracht de taal niet te spreken

Belangrijk om je te realiseren is ook dat je als leerkracht de taal niet hoeft te spreken, om toch een meertalige aanpak toe te passen. Werk vooral vanuit wat wél mogelijk is. Als er maar één kind is dat een bepaalde thuistaal heeft, kun je niet werken met taalmaatjes, maar je kunt het kind bijvoorbeeld wel ruimte geven om een (online) woordenboek in de thuistaal laten gebruiken. Ook het tonen van interesse in de thuistaal en thuiscultuur van dit kind, kan ervoor zorgen dat het zich meer gezien voelt. Een klein gebaar, kan veel betekenen. Zo kan je enkele woordjes of zinnestelsels leren van de thuistaal van een kind dat nieuw op school komt en het Nederlands nog niet beheerst, zodat het kind zich net iets meer thuis voelt op school.

De juiste omstandigheden creëren

Niet alle leerlingen vinden het leuk om iets te vertellen in of over hun eigen taal. Leerlingen kunnen zich soms schamen. Het creëren van een veilige en open sfeer in de klas kan hierbij helpen. Leerlingen zullen meer van zichzelf (en van hun thuistaal) durven laten zien als zij fijne reactie van hun klasgenoten kunnen verwachten. Het is belangrijk je als leerkracht uitdraagt dat alle talen en culturen even interessant zijn. Dit doe je bijvoorbeeld door evenveel aandacht te besteden aan de verschillende talen. Bij jonge leerlingen kun je voordoen hoe je wilt dat de klas reageert. Tot slot is het belangrijk om het te respecteren als leerlingen hun thuistaal niet willen gebruiken. Forceer het niet.

Meertaligheid en toetsen

Doordat toetsen (ook rekentoetsen) vaak veel taal bevatten, vergen ze veel van het begrijpend leesvermogen van leerlingen. Voor leerlingen die het Nederlands nog niet helemaal beheersen, is dit extra lastig, en ook niet helemaal eerlijk. Als leerlingen een taalbarrière ervaren tijdens het maken van de toets, toets je immers niet de vaardigheden (bijvoorbeeld rekenen) die je wilt toetsen. Je vindt hieronder een aantal tips die je kunt toepassen op toetsen die al ontwikkeld zijn. Daarnaast kun je meertalige leerlingen ook helpen door na te denken over een andere vorm van toetsen, denk bijvoorbeeld aan het maken van een portfolio in plaats van een toets, of eventueel het mondeling afnemen van toetsen.

- **Taalgebruik:** Bij het opstellen van de toets vermijd je moeilijke (schooltaal)woorden. Gebruik eenvoudige taal en een heldere vraagstelling
- **Tijd:** De leerlingen krijgen extra tijd of alle tijd die ze nodig hebben om een toets af te leggen. Ze ervaren zo geen druk en kunnen daardoor meer zorg besteden aan het goed begrijpen van de vragen.
- **Woordenboek:** De leerlingen mogen een (verklarend) woordenboek Nederlands gebruiken om de betekenis van eventuele moeilijke woorden op te zoeken.
- **Woordenlijst:** De toets bevat een verklarende woordenlijst waarin de moeilijke woorden toegelicht worden.
- **Afbeeldingen:** Bij het opstellen van de toets gebruik je afbeeldingen of figuren om de vraagstelling zo helder mogelijk te krijgen voor de leerling.
- **Vertalen:** Leerlingen krijgen een toets in de schooltaal en de vertaling ervan in hun thuistaal.

Samenwerken met ouders

Als je als school meer open staat voor culturen en thuistalen van ouders, gaan ouders zich meer betrokken voelen bij de school en het leren van hun kind. 3 elementen van een goede samenwerking met ouders op het gebied van meertaligheid zijn:

- **Een goede communicatie:** Meertalige leerlingen hebben er baat bij als ervoor wordt gezorgd dat er kwaliteitsvolle communicatie is tussen leraren, ouders en leerlingen. Scholen kunnen hieraan werken door informatiebrieven te vertalen in het Engels en andere talen die ouders begrijpen. Bij gesprekken kan er gewerkt worden met een tolk als die voorhanden is, of met een tolktelefoon. Ook Google Translate of de Kwieb-app kan een handig instrument zijn.

- **Culturele projecten:** Een mooie manier om ouders te betrekken bij het leren op school is door het organiseren van culturele projecten. Deze projecten geven ouders en kinderen de kans op school iets te laten zien van hun leefwijze en cultuur. Zij merken hierdoor dat ook hun buitenschoolse ervaringen van belang zijn voor de school. De leerkrachten krijgen hierdoor meer inzicht in kennis en vaardigheden die kinderen buiten school opdoen en kunnen hun onderwijs hier weer beter op laten aansluiten
- **Ouders informeren over meertaligheid:** Ouders informeren over meertaligheid en over hoe de school omgaat met meertaligheid kan ouders het gevoel geven dat zij gezien en gewaardeerd voelen. Bovendien kan het hun vertrouwen geven om hun kind te helpen bij school. Tijdens oudergesprekken kun je ouders ook informeren over hoe zij het best met meertaligheid kunnen omgaan als hier behoefte aan is. Je kunt ouders bijvoorbeeld adviseren om met hun kinderen te communiceren in de taal die zij zelf het best beheersen en aanraden om hun kind regelmatig voor te lezen in hun thuistaal. Als er geen of weinig boeken voorhanden zijn in de thuistaal kunnen ouders van jonge kinderen ook gebruik maken van prentenboeken met veel plaatjes en daarbij vertellen. Zie ook [handboek](#) voor professionals: Hoe adviseer je (toekomstige) ouders van kinderen die meertalig opgroeien?

Voor meer informatie over over hoe je buitenschoolse kennis en vaardigheden zichtbaar kunt maken en kunt benutten in het onderwijs, zie: [Handreiking](#) en [Fundskaarten](#)

Meer wetenschappelijk onderbouwde artikelen lezen?

- [Artikel](#) Ontdek de wereld van je leerlingen
- [Artikel](#) Multicultureel onderwijs
- [Artikel](#) Pedagogiek van de wereld

Bron: [Handboek](#) Meertaligheid in het onderwijs (2023, Werkplaats Onderwijsonderzoek A'dam - WOA)